

A dunántúli régió könyvtári rendszerének vizsgálata

Ezúton is elnézést kérek mindenkitől, akik hiába vártak a Könyvtári és Informatikai Kamara 1996. évi küldöttgyűlésén: az autópályán tomboló homokvihár erősebbnek bizonyult igyekezetemnél. A szerkesztőség jóvoltából azonban közzé tudjuk tenni a most folyó felmérésről a legfontosabb tudnivalókat.

1994 őszén, egy szombathelyi látogatás alkalmával szokásos szakmai vitánkat folytattuk dr. Tóth Gyula tanszékvezető főiskolai tanárral, a könyvtári rendszerről és szolgáltatásairól. A vita elsősorban a kistéleplülések könyvtári ellátásáról folyt; ennek során nem áttallottuk jól működőnek nevezni a Zala megyei hálózati rendszert, mire ő azonnal visszakérdezett: „Honnan tudjátok, hogy jó? Az még nem minden, hogy működik, ez másokkal is előfordul...”

A kérdés az elevenünkbe vágott, hiszen a közkönyvtárak a rendszerváltozás óta egyebet sem tesznek, mint a helyüket keresik: vergődnek állam és önkormányzatok, helyi és megyei fenntartók között. Kísérleteznek mindenféle kapcsolatrendszerek és szolgáltatások kiépítésével – ami egyébként nagyon is helyénvaló, hiszen mindenkinek elsősorban a maga közegében kell megélnie; ugyanakkor a szakmai bizonytalankodás, a megengedő jellegű jogszabályok, a megfogható, korszerű normatívák hiányának hatására a kísérletezés, a sokszínűség egy teljesen zűrzavaros állapot kialakulásához vezetett. Tisztázatlan a fenntartói és a működtetői felelősség, vitatott a kötelező és szabadon választott szolgáltatások köre, átláthatatlan a térítések, költségáthárítások gyakorlata. A zavaros helyzet tálcán kínálja a restriktió számára a könyvtári szolgáltatások visszafejlesztésének lehetőségét, miközben a kulturális kormányzat is, az érdekvédelmi szervezetek is kóros információhiányban szenvednek az általuk képviselt területek helyzetét illetően. Ez érlelte meg a gondolatot, hogy nézzünk szembe elemző, tényfeltáró módon a könyvtári terület problémáival.

A kezdeményezést a Deák Ferenc Megyei Könyvtár vállalta magára. Először a Veszprémi Akadémiai Bizottság Könyvtártudományi Munkabizottságával konzultáltunk: dr. Tóth Gyula, a munkabizottság elnöke első perctől támogatja munkánkat. A vizsgálatban való közreműködésre felkértük a kilenc dunántúli megyei könyvtárat: mindenki igent mondott!

Eredetileg a kistéleplülések könyvtári ellátását szerettük volna feltérképezni; a kelet-dunántúli nagyteleplüléses megyék (Tolna, Fejér) részben a kontroll, részben a kapcsolatrendszerek miatt kerültek a vizsgálatba. A szempontrendszert a Deák Ferenc Megyei Könyvtár munkatársai dolgozták ki; a szempontsor kitért az önkormányzati könyvtárak működésének megyei és helyi szabályozására, a megyei könyvtárak szolgáltatásaira a hálózati gondozásra, a központi könyvellátás módozataira. Az 1995. június 6-án, Zalaegerszegen megtartott értekezleten

a résztvevő könyvtárak és a VEAB képviselője megvitatták a felmérés szempontjait, és megállapodtak a vizsgálat lefolytatásában. A szempontsor alapján a résztvevők vállalták, hogy „önátvilágító” módon elkészítik saját könyvtáruk és megyei hálózatuk helyzetének feltárását. Erre a módszerre az idő rövidsége, valamint a tudományos apparátus hiánya miatt fanyalodtunk. Természetesen ennek logikus következményeképpen nem egységes szerkezetű és kidolgozottságú anyagok készültek: ám a metodikai bizonytalanságokat ellensúlyozzák az igen informatív, a közművelődési könyvtári ellátás jelenlegi módszereibe és gyakorlatába betekintést nyújtó „önfényképek”.

A vizsgálati anyagok 1995 végére készültek el: első elemzésüket – a kistelepülések ellátását illetően – Bangó Béla, a Deák Ferenc Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatóhelyettese végezte el; erről előadást is tartott a MKE Zala megyei Szervezetének decemberi taggyűlésén (a szervezet anyagilag is támogatta a vizsgálatot!). Előadásában kiemelte, hogy a kistelepülések ellátása elsősorban ott tekinthető megoldottnak, ahol a rendszerváltozás után gyorsan kerestek valamilyen megoldást a tanácsi könyvtári hálózat önkormányzati könyvtári hálózattá alakításában, ennek szervezeti formát is tudtak adni és sokszálú munkakapcsolattal töltik ki azt. A „későn ébredő” területeken már lépéshátrányba kerültek a könyvtárak, nagy előnyt jelentett, hogy – főleg a Nyugat-Dunántúlon – nem engedték szétesni az ellátórendszereket, melyek mind a mai napig a legcélszerűbb ellátási formát jelentik a kistelepülések számára.

Bangó Béla egyúttal jelezte azt is, hogy a vizsgálati anyag számtalan olyan problémát hozott a felszínre, amely további elemzéseket kívánna meg. Ugyanez volt a véleménye dr. Tóth Gyulának is, aki több tucat kérdést fogalmazott meg az 1996 januárjában Szombathelyen megtartott konzultáción. Elvben meg is állapodtunk a folytatásban; de anyagi ereje, kapacitása a VEAB-nak is, könyvtárunknak is véges. Próbálkoztunk a KMK-nál is, de az átalakuló szervezet vezetése nem vállalkozott ilyen ilyen vizsgálatok lefolytatására. Szerencsére, a Nemzeti Kulturális Alap Könyvtártudományi Szakkollégiuma pályázati kiírásában gondolt erre a területre is; ezt a lehetőséget megragadva ismét konzultáltunk a dunántúli megyei könyvtárak vezetőivel, valamint a KIK elnökségével és a városi könyvtári, illetve a munkahelyi könyvtári tagozat képviselőivel a folytatásról. Miután mindannyian egyetértettek, benyújtottuk a pályázatot, melynek szempontjait az 1996. május 13-án Veszprémben tartott értekezletünkön fogadtuk el. Eszerint hét munkacsoportot hozunk létre, melyek vizsgálják

- a megyei és a városi könyvtárak helyzetét, szolgáltatásait és kapcsolatrendszerét (koordinátor: Kiss Gábor)
- az önállóan szerzeményező (községi) könyvtárak helyzetét, szolgáltatásait (koordinátor: Szalai Gáborné)
- az ellátórendszerek működését, szolgáltatásait (koordinátor: Takács Hajnalka)
- a kettős funkciójú (iskolai–közművelődési) könyvtárak helyzetét (koordinátor: Kiss Gábor)
- a közművelődési és egyéb (intézeti, szak-, felsőoktatási) könyvtárak kapcsolatrendszerét (koordinátor: Tuba László)
- a munkahelyi könyvtárak helyzetét, szolgáltatásait, a nyilvános könyvtári ellátásba való átfordítás lehetőségeit (koordinátor: Antal József).

A Nemzeti Kulturális Alap 300 ezer forinttal támogatja a felmérést. Így lehetővé válik a költségek egy részének megtérítése, az 1996 januárjára tervezett VEAB konferencia megszervezése, az ajánlások, elemzések elkészíttetése és kiadása.

A lehetőséget ki kell használni: 1996. június 10-én, a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtárban a koordinátori értekezlet meghatározta a vizsgálat általános szempontjait, s a koordinátorok ismertették elképzeléseiket az egyes munkaterületekre vonatkozóan. Szeptemberre várhatóan elkészülnek a kérdőívek, melyeket az ősz folyamán kell kitölteni, és a feldolgozókhöz visszajuttatni.

Az említett konferenciára a munkacsoportok elkészítik jelentéseiket, melyeket a tanácskozáson meg lehet vitatni. Nagyon szeretnénk, ha munkánk eredményeit mind a könyvtári törvénykezésben – különösen a törvényt követő rendeletekben, szakmai irányelvekben –, mind pedig a mindennapi munka során hasznosítani lehetne.

Különösen fontosnak tartjuk, hogy egy kulturálisan is, infrastrukturálisan is erős kohéziót mutató régiót vizsgálunk, melynek részterületei nemcsak a közvetlen szomszédokkal, de távolabbi területekkel is kapcsolatba kerülhetnek, tapasztalatokat vehetnek át, – gondoljunk a kistelepülések ellátására, a több megyére kiterjedő közhasznú-információs szolgáltatásokra, a NIIF Regionális Centrumok működésére. A közös munkához elengedhetetlen a minél szélesebb körű információáramlás, a struktúrák összehangolása. Ehhez persze az is kell, hogy a vizsgálatban résztvevő személyek, intézmények, megyei, városi, munkahelyi könyvtárak érdemi válaszokat adjanak a felmérésekre. Amennyiben pedig az ország más részein is hasonló munkába kezdenek, készségesen állunk rendelkezésükre.

Kiss Gábor

Könyvtár és médiák*

Kérem, engedjék meg, hogy bevezetésképpen magáról a *média* szóról – annak használatáról – tegyünk említést.

E szót a magyar nyelv ebben a formájában – tehát a latin többesszámú alakban – vette át, és egyszámban használja. A *médi*um – a latin egyszám – szintén átkerült a magyarba, de mást jelent: okkult cselekmény szereplőjét. *Médiák* helyett *médi*umokat mondani olyan, mintha valaki az *opuszok* könyve kifejezést erőltetné az operák könyve helyett. Zavar-e valakit, amikor *rekviem*et mondunk halottainkért, a kettős akkuzatívusz?

Magyarázni a szót, értelmezni használatát különben sem felesleges. Németül például a *Media* zöngés felpattanó zárhangot vagy a vér- illetve nyirokedényrendszer egyik falrétégét jelenti. Az angolból a *Media Man* került át – csakúgy, aho-

*Elhangzott a Gábor Dénes Főiskolán a Magyar Informatikusok I. Világtalálkozója alkalmából 1996. augusztus 17-én.

gyan a „sómen” – valamint a nyilvánvaló nyelvi hatás, mely alól senki sem vonhatja ki magát. Ugyanakkor viszont bármely etimológiát követjük is, mindenütt fölbukkan az eredeti jelentés: a középen állás ténye, a közbülső helyzet, a közvetítés feladata, mellyel az azt teljesítő szolgálja a közösséget – hogy a magyar szócsaláddal is nyomatékosítsuk a fogalmi összetartozást.

*

Adatot, információt megjelenése óta közvetíteni kell. A feladat ősbibb, mint maga az emberiség: a méhek is eltáncolják egymásnak, hogy hol van a mézlelőhely. Valamiféle gnosztikus tudás tisztán filozófiai értelemben persze létezhet önmagában, de a közösség számára csak információ formájában válik hasznossá. Az adatot pedig hordozni kell. Az adathordozók és az őket mozgató, használó gépek együttesen olyan rendszert alkotnak, amely az adatszerkezeteket határozza meg. Az adatszerkezetek pedig meghatározzák azon algoritmusaink – végső soron gondolkodásunk – szerkezetét, amely algoritmusok ezeken az adatszerkezeteken operálnak. Az informatika története – és kicsit a kultúra története is – éppen ezért az adathordozók története.

Amikor az írás megjelent, vele az ember lefényképezte a kimondott szót. *Verba volant, scripta manent* – a szó elrepül, az írás megmarad – hirdette kevélyen a feltaláló, de nem hull-e vissza fejére a latin bölcsesség csak kicsit más fordításban: A szó szárnyal, az írás elmarad – vánszorog?

Kellett-e, kell-e féltenuünk a színpadon előadott dráma műfaját az írásbeliségtől vajon? Ugye, nem? Szerződéseket írni és aláírni kell, az Antigonét viszont játszani, eljátszani kell – és fog kelleni az ítélet napjáig. Az egyik dologra az egyik eszköz való, a másik dologra a másik.

Kézírásunk a sajátunk, aláírásunkat semmilyen nyomdai eljárás nem pótolja. Csakugyan igaz, hogy a könyvnyomtatás feltalálása – az adathordozás technikájának forradalmi változása – mérföldkő a kultúra történetében, ámde ugyanígy igaz az is, hogy a kézírás szerepe azokon a területeken változatlanul megvan a mai napig, amelyekben a nyomtatás nem képes őt helyettesíteni.

A leírt betű Európában (és az Új Világban) évszázadokon át egyeduralkodó marad, majd a XX. sz. kideríti róla, hogy voltaképpen egyfajta kód. Ha pedig az, akkor átkódolható, az egyenértékű jelsorozat akár kételemű „ábécével” is megalkotható, azaz kettes számrendszerben digitalizálható.

Merőben új perspektíva nyílt az adathordozás számára, a versenyfutás a mai napig nem ért véget, az alapfeladat azonban változatlan: a kettes számrendszer számjegyeit, a 0-át és az 1-et kell tárolni. A verseny téje pedig ez: lehetőleg minél többet, lehetőleg minél kisebb helyen, lehetőleg minél kisebb hozzáférési idő biztosításával.

Kitűnő kollégám, a marosvásárhelyi illetőségű Fülöp Géza a Könyvtári Figyelőben nemsokára megjelenő írásában Umberto Ecót idézi. „Optimista vagyok – mondja Eco –, ezért írok könyveket. Másképp számítógépeket szerkesztenék.” Fülöp Gézával és szándékával teljes mértékben egyetértve is bizvást megnyugtathatjuk a Rózsa neve íróját: optimizmusát megőrizheti számítógép-szerkesztés közepette is. Ahogyan az Antigonét játsszák nem félve attól, hogy le van írva,

ahogyan Tatjana kézzel írt Anyeginnak, tekintet nélkül a nyomtatás lehetőségére, ugyanúgy fogunk ölnünkbe ejtett nyomtatott lapok felett elmerengeni akár Eco, akár Fülöp Géza gondolatain, mindaddig, ameddig az ember a szellem és a lélek teljesítményeit élvezni képes.

Igyekeznünk kell a jót a jóval szemben nem kijátszani, hanem egyiket is, másikat is egymás mellett tovább fejlődni hagyva lehetőség szerint mindannyiunk javára fordítani. Esélyt hagyni az emberiségnek, hogy kimondott szavával, majd leírt betűivel, később nyomtatott lapjaival, most pedig digitális alapú adathordozóival – Czákó Gábortól származó kifejezéssel élve – újra és újra beléphessen a történetbe.

Amikor médiákról a legtágabb értelemben beszélünk, akkor ideértünk minden hordozót, amelyet az emberiség valaha információk rögzítésére, továbbítására, közlésére használt. (Vegyük észre, hogy az adat rögzítése is közvetítés, csak éppen nem térben, hanem időben?) *Ur-Ba'u*, Kodolányi remekbe szabott karaktere, a *Vízözön* könyvtárosa médiákkal dolgozik, amikor agyagtáblácskáit rendezgeti; ugyanígy tesz azóta minden könyvtáros. A könyvtár tehát médiatár, mégpedig a lehető legszélesebb körű használatba adott közgyűjtemény. Kicsodák tehát a könyvtárosok, kik azok a szakemberek, akik ennek az erőforrásnak a közreadásában közreműködnek?

– A gyógyszerész-modell

A könyvtáros olyan, mint a gyógyszerész. Nem ő az orvos, a gyógyszert nem ő írja fel. De önála fordul meg sok vény, azaz sok orvosi tudás és sok beteg. Logikai értelemben ő az a hely, ahol felgyűlik a *formulae normales* adattár, a receptgyűjtemény, az eszköz, melynek segítségével egyetlen orvos tudása sokkal több betegnek szolgálhat a gyógyulására, mint ahánnyal az illető orvos egész életében találkozik.

– A benzinkutas-modell

Amint azt Maxwell „démoni” gondolatkísérlete óta tudjuk, az információ egyenértékű az energiával. Éppen ezért aki információval töltkezik, tulajdonképpen feltankol: energiahordozót vesz magához. A könyvtár egy ilyen töltőállomás. Lehetnek önkiszolgáló kútjai is, de a könyvtáros – a benzinkutas – minden esetben rendelkezésre áll.

– A karmester-modell

A könyvtáros olyan, mint a karmester. Nem ő játssza a zenét. Mégis övé az előadás. Lehetetlenség lenne, hogy az előadók mind egymásra figyeljenek: túl sokan vannak hozzá. A művészek figyelmét és teljesítményét az ő személye összegzi, rajta keresztül jut vissza hozzájuk és végül a közönséghez.

Az ENSZ egyik kiadványa az *International Standard Industrial Classification of all Economic Activities* (= gazdasági tevékenységek nemzetközileg egységesített osztályozása) a könyvtárosságot és más gyűjtemények kezelését ugyanabban az osztályban szerepelteti, amelyben például a filmszakmát, a rádiós, televíziós és hírügynökségi tevékenységet. Ez év június 13. és 18. között tartotta a Magyarok Világszövetsége a Magyarok IV. Világkongresszusát és Tudóstalálkozóját. A találkozón a résztvevők szekciókban is folytattak megbeszéléseket. A záródokumentumnak a „Kommunikáció egy jobb világért” szekció által jegyzett részéből idézünk: „A felszólalók a vitában József Attila szavait idézték: *'Emeljétek föl*

szívünket, azé, aki fölemeli.' Hatalmas a felelősségük valódi emberi értékek, az ország és a nemzet jövődjé építőinek, mert nemcsak az a feladatuk, hogy ehhez a szükséges koncepcióval rendelkezzenek, hanem az is, hogy megtalálják az olvasókhöz, a hallgatókhoz, a nézőkhöz vezető utat. Bartók országára, s nem Friedrikus országára van szükségünk. [...] A szekció kiemelkedő fontosságot tulajdonított a kultúráközvetítés hagyományos eszközeinek, így az írásbeliségnek is. Ne állítsuk szembe a Gutenberg-galaxist az audiovizuális galaxissal? Ezek ugyanis egymás mellett létező, egymással együttműködő rendszerek. Az audiovizuális médiának sokat kell tanulnia a hagyományos médiától. Megkülönböztett jelentőséget tulajdonítunk a könyvtári hálózatoknak is.”

Íme két vélemény, amely az együttműködés elengedhetlenségére és a felelősségre hívja fel a figyelmet. Azokban az országokban, ahol államrezon azoknak az esélykülönbségeknek a kiküszöbölése, amelyek a településszerkezet belső eltéréseiből fakadnak, igen nagy gondot fordítanak például a távoktatásra. Amint azt *Haythornthwaite* és *White* könyvtáros informatikus szakembereknek távoktatással történő képzéséről szóló dolgozatában (*Distance education in library and information studies: a survey*) kimutatja, e képzési forma természetes közege és eszköze a könyvtár. Hasonló témájú írásában állapítja meg *Havard-Williams*, hogy a Dél-Afrikai Köztársaságban számos egyetemi hallgató szerzi meg a doktorátust (*bachelors' level*) és a posztgraduális fokozatot távoktatás igénybevételével. Ugyanebben a témakörben *Roper* a képzési rendszer lehetséges eszközeit is felsorolja, úgymint:

- hagyományos *campus*-on kívüli forma
- élő interaktív zártláncú televízió
- nyílt hagyományos nem-interaktív televíziózás
- videokazetták küldése
- élő szatellitkapcsolat interaktív lehetőségekkel

Weingand az élethossziglan való tanulás, a *life long learning* koncepcióját követve a hagyományos és a számítógéppel támogatott telefonos kapcsolatnak a távoktatásban játszott szerepére mutat rá.

Új tudomány született, a telematika. Dr. Erdősi Ferenc a telematikát a távközlés, mint technikai háttér és az informatika, mint tudományos apparátus metszetében helyezi el. Megállapítja: „A telematika terjedése, elfogadása a vidéki térségekben aligha sikerülhet [...], ha nem sikerül megfelelő képzéssel kompetens, értő felhasználókat szembeállítani a kínálók agresszív marketingjével.” A megoldás: oktatás valamint közhasznú információk nyújtása távoli szolgáltatók segítségével.

A kérdés vizsgálatában elérkeztünk a könyvtári hálózatokig. Itt megint egy értelmezési kitérőt kell tennünk. Az első szempont szerint könyvtári hálózat a bizonyos okból „egy kalap alá vehető” könyvtárak együttese. Így például hálózatot alkotnak azok a könyvtárak, amelyeket ugyanaz a fenntartó tart fenn, hálózatot alkotnak a műszaki könyvtárak, hálózatot a zenei gyűjtemények. Másik szempont illetve felfogás szerint hálózatot képeznek azok a könyvtárak, amelyek valamilyen módon – legtöbbször szakmai okból – együttműködnek; például közös tárgyszórendszert használnak, vagy közös katalógust építenek.

Szájjal festette Szabó Szonja

Így működtek együtt például az Országos Pedagógiai Információs Rendszer tagjai és más hasonló törekvések résztvevői a nyolcvanas évek derekán. Végül hálózatot említünk akkor is, amikor fizikailag „dróttal” összekötött könyvtárakra gondolunk, amelyek valamilyen táv-adatfeldolgozási kapcsolatot létesíthetnek egymással az összeköttetés révén.

Azért szükséges a kitérő, mert gyakori, hogy a könyvtári hálózatot emlegető kolléga az első két jelentéstől nyomatékosan elhatárolja magát, hangsúlyozza, hogy ő számítógépes, on-line kapcsolatról, fizikai hálózatról beszél. Pedig rosszul teszi. A könyvtári hálózatok mibenlétét és jelentőségét akkor értjük meg igazán, amikor a fizikai kapcsolat mellett a hagyományos együvé tartozási formákat is belekalkuláljuk az együttműködési feltételek közé.

Az a könyvtári hálózati fajta, amely telematikai szempontból kiemelkedő jelentőséggel bír, a „közművelődési könyvtár a településeken” fogalommal jellemezhető. A könyvtár, a postahivatal és a valamilyen típusú iskola együttes jelenléte olyan tájékoztató állomás kiépítésére ad lehetőséget, amely – Kovács Emőke szavaival – „nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy a vidék a jövőben ne csak az elődök életének szabadtéri múzeumaként és rekreációs helyként jöhessen szóba a városi embereknél, továbbá, hogy az ott élők összekapcsolhatók legyenek a nyüzsgő jelennel és az ígéretes jövővel.”

A rendszerváltozás következtében a magyarországi könyvtárak korábban bár mechanisztikusan egységesített, de mégis viszonylag egységes fenntartói hálózata átalakult. A könyvtárfenntartás feladatát igen vegyes szféra vette át. Itt találjuk

a központi költségvetést, az önkormányzatokat, a felsőoktatási intézményeket, a szakszervezeteket, az esetleg privatizált vagy privatizálás előtt álló vállalatokat, az egyházakat, a szerzetesrendeket. A koordináció fontosabb lett, mint valaha. A koordináció nyilvánvalóan tárcafeladat. A Könyvtártudományi és Módszertani Központ pedig az a nagyhagyományú intézmény, amely a kulturális tárca számára a szükséges háttér-információt szolgáltatni és a kapcsolódó feladatokat ellátni képes.

Nagyon sok minden függ a magyar könyvtárügy – és tágabb kitekintésben, mint láttuk, az oktatásügy valamint a művelődésügy egésze – szempontjából ezen intézmény sorsának alakulásától. *Videant consules?*

Hogy a tájékoztató állomások fent említett organizációja létrejöhessen illetve működni tudjon a magyarországi településeken, a közművelődési könyvtárak számára megfelelő eszközházist kell biztosítani. Az első ilyen forrás a központi szolgáltatások rendszere, melyet a nemzeti könyvtár nyújt a számára biztosított privilégiumokra támaszkodva. A legfontosabb ilyen privilégium lenne a kötelező-példány-beszolgáltatás, az ezzel kapcsolatos jogszabály-előkészítés során azonban úgy tűnik, a kultúrának nem a legjobbak az érdekérvényesítési lehetőségei.

A könyvtárak fizikai hálózattal való „lefedettsége” Magyarországon még koránt sem teljes. Ilyen körülmények között elsődleges szerepet kapnak az off-line adatcsere-kapcsolatok. Az Országos Széchényi Könyvtár kidolgozta a nemzetközi szabványokra alapuló HUNMARC adatcsere-formátumot; a Magyar Nemzeti Bibliográfiát CD-n (és floppy-n) ebben a formátumban (is) forgalmazza. Akár on-line, akár off-line a könyvtárak kapcsolata, hatékony együttműködésre csak abban az esetben juthatnak, amennyiben tárgyi feltárás a lehetséges mértékig egységesíthető. Küszöbön álló feladat tehát a magyar *általános tárgyszójegyzék* munkálatainak lefolytatása.

Felerősödtek a könyvtárhasználati díjak bevezetése következtében azok a hangok, amelyek a szerzői joggal kapcsolatos aggályokat fogalmazzák meg. A könyvtárszakma egyelőre adós az adekvát válasszal. Annyit mindenesetre már látunk, hogy két kérdést meg kell különböztetni egy állomány és annak feltárása valamint használatba adása kapcsán: a szerzők szerzői jogait és a feltáró könyvtárosok szerzői jogait. Megoldásnak látszik az ingyenesség illetve önköltségesség elve, mely által a szerzők követeléseij tárgytalanná válnak. A könyvtárosok esetében a szoftverfejlesztőkre illetve a számítógépes adattárak szerkesztőire vonatkozó jogszabályok alkalmazása látszik járható útnak.

*

Zárszóként, kérem, engedjék meg, hogy a médiák bevezetőben vázolt történetére utaljunk vissza. Mindegyik médiafajta előbb utóbb önnön létében megfogalmazza azokat a szükségleteket, amelyek a következő mediaváltozatot kitermelik. Ezek a történelmi fordulók valóban forradalmiak, sőt, megrázóak. Ugyanakkor a médiaformák párhuzamos továbbélése mindegyikük legjobb vonatkozásait hozza a felszínre, s egymást kölcsönösen új megvilágításba helyezve megta-
pasztaljuk, hogy a médiauniverzum komplex mondanivalója – Barsi Balázs gyönyörű szép szavával élve – *egyszerre lobban lángra.*

Illusztrációképpen álljon itt *Reményik Sándornak Nyomdában* című verséből néhány sor. Kolozsvár költője gondolatban annak a forradalomnak a hatását éli át, amelynek rákövetkezőjére most mi csodálkozunk rá, az övéhez hasonló lelkes szorongással:

*És gazdagodik minden szívveréssel.
És hirdeti, hogy erősek az élők,
És hirdeti, hogy élnek a halottak.
– Indul a gép – s már tompán dübörög.
Mint ágyúzásnál: megcsörren az ablak.*

Csabay Károly

IRODALOM

- FÜLÖP Géza: Gutenberg a szupersztrádán. Kézirat. 1996.
International Standard Industrial Classification of all Economic Activities. Third Revision. United Nations. New York, 1990.
KÓHALMI Ferenc: Kommunikáció egy jobb világért. Beszámoló az ötödik szekció munkájáról = Világlap. 1996. július. I. évf. 4. sz. 40. o.
HAYTHORNTIWAITE, J. A.: Distance education in library and information studies : a survey. (British Library research paper, ISSN 0269-9257; 50). 1989.
HAVARD-WILLIAMS, P.: Distance Learning in Library and Information Science Education – the British Example. (IFLA General Conference, Brighton). 1987.
ROPER, F. W.: Shaping distance education in library and information science education through technology: the South Carolina model = Continuing Professional Education and IFLA: Past, Present, and a Vision for the Future. (IFLA Publications 66/67.) 1993. 34. o.
WEINGAND, D. E.: Teleconferencing as a continuing education delivery system. = Continuing Professional Education and IFLA: Past, Present, and a Vision for the Future. (IFLA Publications 66/67.) 1993. 48. o.
ERDŐSI Ferenc: Telematika. Távközlési Könyvkiadó, Budapest, 1992.
„Telekunyihók” a vidék fejlesztéséért : Hogyan építsünk tájékoztató állomást? : Szakirodalmi szemle. Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ, Budapest, 1992. Felelős szerkesztő: Kovács Emőke.

Az MTA Könyvtára 1996. október 1-jén megnyitotta új Info-Centrum-át. A megnyitó keretében bemutatásra került a Képes Krónika multimédia adatbázis, melynek egy példányát az alkotók – Bíró Ferenc és Posta Pál – a Könyvtárnak ajándékozták. A megnyitó alkalmából Tószegi Zsuzsanna (OSZK) és Bíró Ferenc tartott előadást. Az MTA Könyvtára az Info Centrum megnyitásával a korszerű médiumok (multimédiás adatbázisok, Internet, OPAC...) megismertetését és használatát kívánja elősegíteni látogatói számára.

Az Info Centrum szolgáltatásai – egyelőre – díjtalanul vehetők igénybe.